

BOCSKAI UDVARA 1605 AUGUSZTUSÁBAN KOLOZSVÁRON. ESETTANULMÁNY A FEJEDELMi UDVARRÓL A KOLOZSVÁRI SZÁMADÁSKÖNYVEK TÜKRÉBEN¹

JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA

1. A forrásról

A tanulmány alapját képező források a kolozsvári városi könyvekben találhatóak. A számadáskönyvek kiemelkedően fontosak a várostörténeti kutatások szempontjából, amiben az is közrejátszik, hogy szinte minden évből maradtak fenn, tehát hűen tükrözik a 17. század eleji város gazdasági állapotát.

1561-től a város úgy határozott, hogy csak a fejedelmet és helyettesét látják el 3 napon keresztül, az itt tartózkodásról a városgazda, vagyis a sáfárpolgár részletes kimutatásokat vezetett. A sáfárpolgári számadások tehát a számadáskönyvek egyik részét alkották, melyek rögzítették a város kiadásait, pl. a városi gazdálkodás egyes elemeit, így postálkodást, szekerezést, diversákat. Ez utóbbiba kerültek a fejedelmek itt tartózkodása idején keletkezett költségek, 1608-tól már külön fejezetet nyitottak „urunk önagsága diversái” cím alatt.

A sáfárpolgári tisztséget egyszerre ketten viselték – egy szász és egy magyar – és általában havonta egymást váltva látták el feladatukat. Ám az általunk felhasznált források² ez alól annyiban kivételek, melyek Gaszner György szabómester nevével fémjelezve maradtak fenn, hogy a kötet egyaránt tartalmaz az 1605. július–augusztus–szeptember–októberi adatokat is, melynek lapjait utólag köthették egybe.

2. Az erdélyi fejedelmi udvar kolozsvári tartózkodása

Bocskai István eredeti tervei szerint Kolozsváron került volna sor az országgyűlésre, ahol beiktatták volna fejedelmi tisztségébe. A fejedelem illetve kancellárja által július 25-én kerültek kiadásra az első országgyűlési meghívók, melyekben Kolozsvár városát jelölték meg az esemény helyszínéül.³ A város vezetői augusztus 2-án írták Bocskainak, hogy a fejedelem nekik írott levelét megkapták.⁴ Augusztus 4-én megkezdték az ilyenkor szokásos lépések megtételét az élelmiszerek beszerzésére. A következő lépések majd csak 10-e utánra maradtak, ami azt jelzi, hogy a város vezetőinek tudomására juthatott a fejedelem és kíséretének néhány napi késedelve. Közben azonban megérkezett a török követ már augusztus 7-én, valamint ugyanaz-

¹ A tanulmány megírásának idején a szerző Bolyai-ösztöndíjban részesült.

² KvSzám 11/XIX.

³ EOE 386.

⁴ IRATOK 189.

nap Simeon Movila követe Segesvár alól, 9-én pedig Kendi István, valamint a szász városok közül a beszerceiek küldöttsége.

Őket követte augusztus 11-én „urunk öfelségének két főinassi”, akiket Eötvös András királybíró Magyar vagy más néven Longa/Hosszú fertálybeli házában szállásoltak el. Ez a ház a mai Kossuth Lajos (ma: B-dul 21 Decembrie) utcai evangélikus templom helyén állhatott, az összeírók azt jegyezték fel az adójegyzékben, hogy a ház tulajdonosa 1 dicával adózott 1605-ben. A ház tulajdonképpen a főtéren állt, tehát alkalmas volt a fejedelem városbeli elszállásolására, innen könnyen meg lehetett közelíteni az országgyűlés lehetséges helyszínét: a piaci nagytemplomot. A fejedelem számára épített ideiglenes konyha helyét adatok hiányában sajnos nem tudjuk meghatározni, annyi azonban bizonyos, hogy 8 ácsmester 5 napig építette, a hozzávalók egy részének költsége 42 forint 85 dénár volt, más hozzávalók árát a város állta, így azokat nem ismerjük. A sáfárpolgár számadáskönyvbéli feljegyzése szerint augusztus 12-én fogadták a kapuk előtt Bocskai fejedelmet, a város nevében Zeőreős Mátyás és Zakál András százférfiak. Néhány évtizeddel később Bethlen Farkas 10 nappal későbbi időpontot, vagyis augusztus 22-ét jelölte meg a fejedelem városba érkezése időpontjának. Ugyanakkor tőle tudjuk azt is, hogy Bocskai Erdély előkelőivel és főuraival, valamint seregekkel érkezett a városba, ahol nagy örömmel látták. A szerző délután 3 órára tette a zászlókkal megtartott ünnepélyes bevonulás időpontját. Ezenkívül még három eseményt jegyzett fel a városbeli tartózkodásról Bethlen Farkas: az egyik, hogy megérkeztek a császári megbízottak, a másik Bethlen Farkas és Balassi Ferenc a székelek követeként valamint a szász nátió is kérte a fejedelmet, hogy tegye át a gyűlés színhelyét Medgyesre; a harmadik esemény Bethlen Gábor és Károlyi Zsuzsanna – augusztus 25. és 27. közötti valamelyik napon megtartott – esküvője volt.⁵

A városi források nem adnak sok támpontot arra, hogy mi is történt az alatt a néhány nap alatt, míg a fejedelem kíséretével Kolozsváron tartózkodott. A segesvári táborból Ali pasa küldötte augusztus 13-ára ért a város határába, a fejedelem Korláth Istvánt és Hatvani Zsigmondot küldte ki elébe. Másnap pedig meg is vendégelte a török követeket, Mehmet tihájának és a csauszoknak a város szakácsa főzött. A számadáskönyv lejegyzője a hozzávalókat nem részletezte, de feljegyezte a kiadott 10 ejtel méhsert is.

Giovanni Argenti jezsuita 1605. évi jelentése nyomán tudomásunk van arról, hogy a fejedelem döntésének megváltoztatása érdekében a viceprovinciális Káthai kancellár és Kendi István közbenjárását kérte, de mindhiába. Végül Homonnai György segítségével érte el, hogy a fejedelem fogadja. A kihallgatás témája – a kolozsváriak kassai tárgyalását követően – újra a Jézus Társaság városbeli vagyona volt, de a fejedelem az országgyűlés idejére halasztotta a döntést.⁶ A

⁵ BETHLEN 1793, 325–326.

⁶ JEZSUITA OKMÁNYTÁR 485.

jezsuita az éves jelentésben megemlítette, hogy a magánkihallgatásra Bocskai tanácsosai és előkelői körében került sor.

Közben a császári megbízottak: Georgh Hoffmann és Carolus Imhoff is megérkeztek Szebenből augusztus 18-án a városba. Augusztus 20-án a tordai és a szászvárosi bíró is Kolozsváron volt már, megkezdődhetett volna az országgyűlés.⁷ A számadáskönyv pontos időmegjelölés nélkül utal arra is – elutazása előtt nem sokkal, talán 24-én –, „Urunk Ófelsége bíró uramnak szemtől szembe meghatta volt, hogy az csausznak gazdálkodgyunk mindaddig, amíg Ófelsége Medgyesről meg nem jőne.”⁸ Bocskai tehát a város főbírójával, Gellyén Imrével is személyesen találkozott, ennek keretében kerülhetett sor a mintegy 80 forintot érő aranyozott kupa átadására is, mely egyben a köszönete jele is volt a jezsuitákkal szembeni támogatásért.⁹

3. A fejedelmi udvar és ismérvei a 17. századi Erdélyben

Arról tehát már szó esett, hogy az udvartartás szűk köréhez nem tartozók, országgyűlési küldöttek, katonák is időztek ekkor Kolozsváron, ugyanakkor úgy tűnik, hogy a szabadságharc miatt nagyobb számú katonaság tartózkodott a fejedelem kíséretében, mint egyébként, ráadásul közel voltak a hadművelleti területek is.

A fejedelemmel itt voltak tanácsosai: Csáky István, Rákóczi Zsigmond, Imreffy János, mellettük a felső-magyarországi főurak: Homonnay György és Mágócsy Ferenc.¹⁰ Imreffy János közel egy hónapja még Rákóczi Lajossal együtt Borosjenő, Lippa és Solymos, Lugos és Karánsebes várában felfogadott katonák elmaradt hópénzfizetéséről írt a fejedelemnek.¹¹ Nem lehetett itt betegsége miatt Ecsedi Báthory István országbíró. Július közepi levelében a Mátyás főherceggel megindult tárgyalásokhoz adott tanácsokat a fejedelemnek: „Más az pedig kegyelmes uram, hogy ország nélkül ez az dologh nem lehet, hanem országul végezhetnénk erről. Holott láttja felséged, hogy az országnak nem csak az Dunán innét való része, hanem az túlsó részinn is sokak mivelünk egy hajóba eveznek és egy szerencsén s egy szabadságba vadnak, és felségednek hűsége alá atták magokat. [...] De az dolog immár az mennyibe vagyon késő felségednek Posenba küldeni, ha szintén lehetséges volna is, hogy felséged követeket küldene, Mátyás herceg követivel nem látom, micsoda állandót tudnának végezni, holott felséged között és császár őfelsé-

⁷ KvSzám 11/XIX. a. 66.

⁸ KvSzám 11/XIX. a. 90.

⁹ Uo. 89. „22 Augusti Urunk Ófelségének vettünk egy aranyas kupát, mely teszen f d 100 80 d –. Hány girás volt mongya meg és hol vötte, de mint vötte giráját” – szöveg a számvevők kérdése Gaszner György sáfárpolgárhoz.

¹⁰ Közülük többen házzal rendelkeztek Kassán, hasonló folyamat, mint ahogy Báthory Zsigmond házhoz juttatta híveit Gyulafehérváron. Ld. ERDŐSI 1995, 24–67. ill. ERDŐSI 1997.; PAPP 2003, 57–79.

¹¹ IRATOK 179–182.

ge között vagyon az dolog.”¹²

Elkísérték a fejedelmet Káthay Mihály kancellár, Péchi Simon kancelláriai titkár, Rimay János a fejedelem tikára és kamarása, de itt volt Örvéndi Pál deák, kincstartó – Bocskai régi kipróbált embere, aki korábban kereki udvarbírója volt¹³ – is. S itt tartózkodott a fejedelem udvari lelkésze, Alvinczi Péter is.

Az udvar életét a hoptester vagy udvarmester irányította, nem volt ez másképp Bocskai udvarában sem, ahol ezt a feladatot Becz Mihály udvarmester látta el. Ugyanakkor a familiárisok száma még nem egyértelműen meghatározható. A familiárisi szolgálat fő célja, hogy megtalálják egyéni boldogulásukat és számításukat, vagyis a nekik juttatott béren kívül adományokat és tisztségeket remélhettek, szerezhettek. A számukat ugyanakkor nem rögzítették pontosan, de 10–20 familiáris kísérhette el Bocskait, akiket név szerint említettek, ugyanakkor jó néhányan éppen katonai és egyéb tisztségeket láttak el másutt, tehát nem lehettek itt, közöttük Rákóczi Lajos.

Külön csoportot képeztek azok a főurak, akik elkísérték a fejedelmi beiktatásra Bocskait Felső-Magyarországról Erdélybe, közöttük Perényi Ferencet, Perényi Istvánt valamint Pethő Ferencet, Melith Pétert¹⁴ említhetjük elsőként, utóbbi később szatmári kapitányi, királyi tanácsosi, valamint királyi táblai ülnöki tisztséget viselte. Korláth István ezidőtájt gömöri alispán volt.

A familiárisoknak jelen esetben nem csak a fejedelmi udvarban betöltött szerepe érdekes és vizsgálendő, hanem, hogy Bocskai utódainak udvarában valamint Habsburgok oldalán hol találjuk meg őket és milyen karriert futottak be a későbbiekben. Dezeöfy Ferenc, később Báthory Gábor udvarában is familiáris volt, és Gáncs és szamosújvári várát és uradalmat kapta adományba 1608-ban.¹⁵ Bocskai Miklós, a fejedelem atyafia is megtalálható volt az „uraimék” között, ő a fejedelemtől többek között Marosvécs és Görgény zálogos uradalmát öröklö meg.¹⁶ Lónyai István beregi, szabolcsi, zempléni birtokos család származottjaként volt jelen a fejedelmi udvarban, szintén a partiumi csoportot képviselte, de ide tartozott Daróczy Ferenc is, aki a fejedelem szűkebb pátriájában, Biharban is birtokos volt.¹⁷ Őt később Rákóczi Zsigmond is birtokadományokkal látta el, II. Mátyástól pedig tanácsosi címet kapott 1609-ben, 1613-ban pedig a Szepesi kamara elnöke lett.¹⁸ Tárkány István szintén zempléni birtokosként került említésre.¹⁹ A Torda várme-

¹² IRATOK 184–185.

¹³ IRATOK 71–72. (1594)

¹⁴ királyi táblai ülnök, szatmári kapitány, királyi tanácsosi címet viselte 1636-ban. MKK 8. k. 115.

¹⁵ EKK 8. k. 213b–214.

¹⁶ EKK 8. k. 71–72.

¹⁷ EKK 5. k. 922–931.; MKK 4. k. 681.

¹⁸ MKK 6. k. 445–449.

¹⁹ MKK 9. k. 219–220.; 7. k. 141.

gyében birtokos Thury Jánosnak, aki ekkor a dési sókamarai prefektusi és az erdélyi harmincados tisztelet töltötte be majd Bocskai utóda, Rákóczi Zsigmond adományoz birtokot.²⁰ Belényessy György – bihari birtokosként – Báthory Gábor udvarában is az udvari familiárisok sorába tartozott,²¹ Dengelenghi Miklós Szatmár és közép-szolnoki vármegyei birtokosként volt mind Bocskai, mind pedig Rákóczi Zsigmond udvarában jelen, korábban váradi nemesként jelölték az oklevelek.²² Rosalj Kun László, a későbbi szatmári főkapitány is éppen úgy megtalálható Bocskai fejedelem udvartartásában, miképp később Bethlen Gáboréban is.²³ Károly László máramarosi birtokost is az udvarban találjuk.²⁴ Hatvani Zsigmond Kolozs és Belső-Szolnok megyei birtokost szintúgy,²⁵ később Báthory Gábor udvarában is jelen volt.

Az előbb említettekén kívül a számadások az „uraimék” csoportjába sorolták Kékedy Györgyöt, Komáromi Mátét, a székely származású Orbai Miklóst, Piski Tamást, Kardy Mihályt, Székely Mihályt, a Sink székről elszármazó Fehér megyei birtokokkal rendelkező Morgonday család leszármazottját, Gergelyt, Vaty Gáspár Szatmár megyei birtokost.

„Urunk öfelsége” ifjai étkefogói, bejárói – esetleg inasi – különböző feladatokat láttak el az udvarban. Feladatuk fontos alkotóeleme volt az udvari reprezentációnak, az ételek tálalásánál játszottak az asztalnok vezetésével az étkefogók kitüntetett szerepet. A tálalást az asztalnok vezette, ehhez elég nagy számban kellett az étkefogóknak is készen állni, hogy a fejedelmet, valamint a fejedelmi asztalhoz meghívottakat egyszerre lássák el a szükséges ételekkel, tálakkal. Nem egyértelmű azonban, hogy a fejedelem ifjainak csoportjából kik voltak az étkefogók – voltak-e inasok is – és kik a bejárók, vagy más néven udvarlók, akik már egy magasabb rangú szolgálatot láttak el. Vagy időleges volt-e ez a beosztás, ha kellett mindenki ellátta az étkefogói tiszttel járó feladatokat is? Az erdélyi fejedelmi udvarban általában a bejárók már 2 óra kapták fizetésüket, de itt a lovak száma nem került feljegyzésre. Rákóczi Zsigmond 1607. évi városbeli tartózkodása idején 9 ifjú-t és 10 szolgát tartottak számon a számadásokban, az ifjak közül az egyik pohárnok volt, de a sáfárpolgár csak a tisztséget rögzítette, a nevét nem. Az udvarban a pohárnokok feladata egyrészt a pohárszék felügyelete volt, másrészt pedig az asztalok terítése. A bortöltő felügyelte, hogy ura megfelelő mennyiségű és minőségű bort kapjon az étkezés folyamán, az „inniaadó” – ha külön betöltötték a tisztséget – beadta urának pohárban a bort. Bocskai fejedelem udvarában a 22 ifjú közül

²⁰ EKK 7. k. 54b–55.

²¹ EKK 8. k. 213–213b.

²² EKK 7. k. 235–236.; 7. k. 105b., 106.

²³ EKK 7. k. 854–860.; MKK 6. k. 277. o

²⁴ MKK 4. k. 359–360., 3. kötet 267.

²⁵ EKK 9. k. 26–27.

nem neveztek meg sem asztalnokot, sem pohárnokot, de két fő inast említenek, talán ők tölthették be az asztalnoki vagy pohárnoki tiszteket. Visszatérve a Bocskai kíséretében említett ifjakra, nagyobb részük erdélyi család gyermeke volt, magyarokat és székelyeket találunk közöttük, az Apaffy, Salánky, Béli, Eördögh, Nemes, Köpeczy, Morganday családok fiait. A Partiumot a Náprády, Kökényesdi, Farkas, Felső-Magyarországot Turanszky és Megyery családok képviselték, 4 személy családjának pontos hovatarozását nem sikerült kiderítenünk. Korábban Rákóczi György és Báthory Gábor neve kapcsán is elhangzott, hogy inasok lettek volna Bocskai udvarában, őket ugyanakkor nem említették a számadások. Itt kell még szólni Dobay Tamás és Szentpétery Boldizsár szállásosztóról, akiknek a feladata volt a kíséret megfelelő elhelyezése, később Bocskai utódainak udvarában is szolgáltak familiárisként.

A női oldal Bocskai udvarában már említésre sem kerül, ennek fő oka feleségének, Hagymássy Margitnak a halálában keresendő. Ha nincs az udvarnak úrnője, akkor a korábban mellette szolgálók is kikerülhettek a fejedelmi kíséretből.

Az inasok és bejárók azokat az ételeket szolgálták fel ebédként vagy vacsoraként a fejedelem asztalára, amelyeket a fejedelem konyháján készített el a konyhai személyzet. Bocskai udvarában volt konyhamester is,²⁶ de a nevét a számadások nem említették, a főszakácsot viszont név szerint ismerjük. Később is dolgozott Gyulafehérvári vagy Szakács Tamás a fejedelmi konyhán.²⁷ Róla tudható, hogy a városi követség 1602. évi látogatásakor „bíró uram és az tanács akarattyából, mivelhogy Prágában is szolgált volt ökegyelmeknek és abban is tartoztanak volna még valamivel nekie, Schmelczer Lőrinc uramtól ezokáért is egy paplant vettenek ökegyelmek nekie f 12 d –”²⁸ A számadások szólnak még a többi szakácsról és szakácsinasról, de a konyhai személyzet pontos számát nem adták meg. Udvari mesterekről sem esik szó a számadáskönyvekben, holott két évvel később Rákóczi Zsigmond kíséretében szabókat és más mesterembereket is említettek.

A főlovászmesteri, valamint allovászmesteri tiszteket betöltőket sajnos Bocskai udvarából nem ismerjük – esetenként a fő és aludvarmestereken kívül – 2–3 lovászmester látta el a tényleges feladatokat, itt most csak a medgyesi gyűlés idejére Kolozsvárott hagyott kocsik, valamint kocsisaik számát ismerjük. Összesen hat kocsist 18 lóval hagyott a városban a fejedelem, a már fentebb említett török csausz mellett, akit Takács Mátyás házába szállásoltak el. Később, már Bocskai Magyarország történetét visszatérte után, október 5-én jegyezték fel a számadásokba: „az

²⁶ Ugyanakkor az konyhamesternek bíró uram hagyásából attam egy száras karmazsin csizmát, mely teszen f 3 d –. KvSzám 11/XIX. a. 89.

²⁷ EKK 7. k. 185b. – Gyulafehérvári Tamás fejedelmi szakács az 1607. október 6-án keltezett irat szerint is.

²⁸ KvSzám 11/XIX. a. 89.

urunk őfelsége lovainak, mellyeket Havasalföldéből hoztanak vala, szénát az kapu előtt vöttem per f – d 40”²⁹ Rákóczi kíséretében a számadáskönyvben említésre kerültek a lovászmester, kocsisok és fullajtárok is, akik tehát valószínűleg Bocskai udvarában is kellett, hogy legyenek.

Az udvari testőrséghez képest igen nagy számban volt jelen a katonaság, vezetőiket a városban szállásolták el. Farkas Miklós gyaloghadnagy, Nagy Gergely gyalogkapitány, Dúló Gergely lovaskapitány mellett itt voltak a hajdúkapitányok: Telegdi Ferenc, Nagy Albert és az egykori füleki várkapitány Thonhausen Honorius. Az alattuk szolgáló katonák számáról sajnos nem történt említés a számadáskönyvekben. Rajtuk kívül még az „álgyús mester” illetve trombitásnak kolozsvári tartózkodásának van nyoma a számadásokban. Báthory Zsigmond udvarához képest igazán puritán ez az udvar, de a későbbi fejedelmi udvarok sem nélkülözték a zenészeket, a dobosok és síposok mindenképp hozzátartoztak a korabeli összképhez.

A fejedelmi kíséret ellátását a számadáskönyvekben feljegyezték, 5 borjú, 20 lúd, 200 darab tyúk és tyúkfi, valamint 4460 font tehénhús, 1668 font juhhús, és hétszeri halhozatás szerepelt.³⁰ A cipósütő asszonyoktól közel 3000 darab cipót vett át a sáfárpolgár.³¹ Az egyéb konyhai hozzávalók között a számadáskönyv jegyzője még szalonnát, vaját, mézet, faolajat, rizs-, köleskását, szilvát, körtét, hagymát, almát, petrezselymet, mogyorót, tejet, ecetet sorolt fel, valamint 48 köből zabot. Ez a 3 napi gazdálkodás, miközben ismeretes, hogy a város közgyűlése előírta a mészárosoknak a napi öt, valamint a hentelléreknak a napi két ökör levágását,³² összesen végül 13-at számoltak el.

A számadáskönyvben szerepel egy összesítés is, „Huc usque az diversa költségh tett fr 562 d 63.”³³ Ez az összeg az 1608. évi adóösszegének szinte megfelelője, ugyanis a városra ennyit rótt ki az országgyűlés.³⁴ Ugyanakkor ez a költség csak a részben elszámolt tételeket jelenti, a város nagyjából még ugyanennyit tehetett hozzá, hiszen az 1605. évi fejedelmi ellátás kapcsán még többször szerepel a „városé” kifejezés a számadáskönyvekben mint korábban bármikor, és eszerint e tételt a városi kiadásoknál számolták el.

²⁹ Uo. 71.

³⁰ KvSzám 11/XIX. a. 53. 70. A 49. oldalon az ispánok költségeinél 7 forint 29 dénár szerepelt. Később, pedig az 56. oldalon 127 darab halat könyveltek el. Ennek egyik előidézője lehetett, hogy közeledett Mária mennybemenetelének ünnepe.

³¹ Uo. 55.

³² KvTanJk 1/5. 266^r.

³³ KvSzám 11/XIX. a. 64

³⁴ Id. EOE VI. 93.

4. Az országgyűlésre majd útban Magyarországra

A számadáskönyvek szerint „24 Augusti Mikor Urunk őfelsége ellment Medgyesre”, másnap a város vezetői is elindultak. „Eodem die Innét Coloswárról Istennek kegyelmességéből és Szentt segítségéből elindulván ez nap mentünk Aitonigh. 26 Augusti Aitoniból megindulván ez nap mentünk Nádlakigh. Nádlakon szaladott volt el egy ökrönk, melyet vissza kellett hozatnom Kochordról tartoztatásért kellett fizetnem f d 40. Az Maroson, hogy ott által költöztettek az révészeknek fizettem f l d 50. 27 Augusti Istennek kegyelmességéből mentünk be ez nap Medgyesben. 28 Augusti Az mely élést innét hazul Coloswárról vittünk volt Medgyesre, mind magunknak, mind lovaknak ez nap fogyott el. 18 Septembris: Jutottunk haza Coloswárra kegyelmességéből, Medgyesből az gyűlésből ez nap.”³⁵ „24 Septembris: urunk őfelségének másodszeri itt létében való költséghe”-et jegyzik fel, majd:” 26 Septembris: mikor Urunk őfelséghe elment” Itt a fejedelmi kíséret mellett Dúló Gergely és Nagy Gergely embereit, az ágyús mestert jegyezték fel a számadások. Tudjuk azt is, hogy innen Csáky István temetésére ment a fejedelem és kísérete Szalárdra, ami október 5-én volt, másnap indult vissza Kassára.³⁶

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy Bocskai utazó udvartartásában az uraimék-familiárisok, udvari iskola, titkárság, muzsikások, konyha, testőrség, istálló csoportosításból szinte semmi sem hiányolható. Ugyan udvartartása nem annyira reprezentatív, mint elődjéé, de mindenképpen megfelelt a kor kívánalmainak, és ebből a részlegesen fennmaradt forrásból is kitűnik, hogy a körülményeknek megfelelően el tudta látni feladatát.

Függelék

(Részletek a számadáskönyvből)³⁷

Rövidítések:

cub.	= cubulus
d	= dénár
ejt.	= ejtel
Fl, f, fr	= forint
just.	= justus
libr.	= libra
m	= márka,
met.	= metreta
nro, No, N	= numero

³⁵ KvSzám 11/XIX. a. 92–93.

³⁶ BOCSKAI 1878, 26.

³⁷ KvSzám 11/XIX. (A dőlt betűvel szedett megjegyzések a számvevőktől származnak)

p = piseta
 tt = tesz, teszen

[53] Lúd vétel

Vöttem 16 ludat, 1 per d 50, fr 8 d –.

Itt Zeőreős Mátyás uramtól vöttem 1 ludat, pro d 50, fr – d 50

Viczej Máténétől is vöttem 1 ludat pro d 50, fr – d 50

Zeller Ferencnétől is vöttem 1 ludat pro d 50, fr – d 50

Kalácswteő Ferencnétől is vöttem 1 ludat pro d 50, fr – d 50

Tyúk vétel

Szettem az városon tyúkot és tyúkfíat:

100 tyúkfíat szettem 1 per d 20 d 20 d –

75 tyúkfíat vöttem pro f 10 d –

Ismég vöttem 25 tyúkot pro f 4 d – *Kiktől vötte mondgya meg.*

Vöttem 6 kappant 1 per d 40, tt³⁸ f 2 d 40

Szalonnát vöttem egyget Mézáros Jánostól per f 12 d –

Vajat vöttem 32 ejtelt, 1 per d 35, tt f 11 d 20

Ismégh vöttem 12 ejtelt, 1 pro d 35, f 4 d 20

Mézet vöttem 3 vedret, ejtelet pro d 18, tt f 4 d 32

Faolajat vöttem Chianádi Antaltól 3 fontot, 1 pro d 80, tt f 2 d 40

Riskását vöttem 25 fontot, 1 pro d 20, tt f 5 d –

Köleskását vöttem 25 fontot, 1 pro d 20, tt f 5 d 25

Borsot vöttem 2 vékát, 1 pro f 1 d 10, tt f 2 d 20

Szilvát vöttem 3 vékát, 1 pro d 25, tt f – d 75

Recte Latus facit f 90 d 72

[54] Hagymát verest és fokodt vöttem pro f 3 d 50

Körtvélt vöttem pro f 1 d 50

Sós és fejes káposztát vöttem pro f 2 d –

Mégis fejer káposztát vöttem f – d 24

Petreselymet vöttem pro f 2 d –

Mégis petreselymet és tormát vöttem pro f – d 80

Diót vöttem pro f – d 60

Mogyorót veresset vöttem pro d 45

Tejet Czibere Gergelynétől 3 úttal vöttem pro f 1 d 20

Túrót kettőt és tejfelt bíróné asszonyomtól pro f – d 75

Borsot vöttem Márton papnétől 1 libra pro d 90

Sáfránt, gyömbért vöttem pro f 3 d –

³⁸ tesz, teszen

Tyúkmonyat vöttem elsőben Nro 200 pro f 2 d –
 Isméghlen vöttem tyúkmonyat Nro 150 pro f 1 d 50
 Ecetet vöttem Bennek Frilichtól 4 vedrett, 1 ejtelt pro d 12, tt f 3 d 84
 Zeöch Antalnéól is hozattam ecetet 3 vedret 1 ejtelt pro d 12 tt f 2 d 88
 Altzner Györgynétól hozattam méghis ecetet 3 vedret, 1 ejtelt pro d 12, tt f 2 d 88
 Iffiú Pitter Vernernétól vöttem mégis ecetet 4 vedret, 1 ejtelt pro d 12, tt f 3 d 84
 Recte Latus facit f 33 d 88

[55] Cipótt vöttem ezektől

300 cipót vöttem Kerekes Kelemenétól pro f 6 d –
 200 cipót vöttem Fazakas Simonnétól pro f 4 d –
 200 cipót similiter Zilági Jánosnéól pro f 4 d –
 300 cipót similiter Simon Mártonnéól pro f 6 d –
 300 cipót similiter Juhos Imrenétól pro f 6 d –
 400 cipót similiter Kerekes Kelemenétól pro f 8 d –
 200 cipót mégis Fazakas Simonnétól pro f 4 d –
 189 cipót méghis Keó mies Mihálynétól pro f 3 d 78
 200 cipót vöttem méghis Tolwaj Boldizsárnétól pro f 4 d –
 100 cipót vöttem mégis Juhis Imrehnéól pro f 2 d –
 200 cipót vöttem mégis Fazakas Simonnétól pro f 4 d –
 200 cipót vöttem mégis Kerekes Kelemennétól pro f 4 d –
 200 cipót vöttem mégis Zilági Jánosnéól pro f 4 d –
 Summa tt Nro 2989 pro f 59 f 78

Búza és liszt vétele

Frölich Benedektől vöttem fejer lisztnek két köböl búzát pro f 12 d –
 Mely fejer lisztet az konyhára osztogattam Urunk öfelsége itt benn létében.
 Tótházi Aztalos Istvántól percipiáltam Alparét malomból két véka híján négy köböl
 búzát városét

Recte Latus facit f 71 d 78

[56] Item az fél dézsmára rendeltet uraimtól percipiáltam kész búzát tizennégy
 köblött, várossét. Ez két véka híján 18 köböl búzából süttettem abrak kenyeret, és
 Urunk öfelsége itt benn létében azt osztogattam az hova bíró uram parancsolta.

Zab vétel

Achy Jánostól vöttem zabott Cub. 12, Cub. 1 f 2 d 25
 megh eddig semmit nem attam érette. *Lám ide alább azt irod.fizettél. Nota*
 Bíró uramtól vöttem zabott Cub. 14, Cub. 1 similiter pro f 2 d 25, f 31 d 50
 Verner Pétertől vöttem zabot Cub. Nro 10, Cub 1 similiter pro f 2 d 25 tt f 22 d 50
 Ewert Mártontól vöttem zabott Cub. Nro 12, Cub 1 similiter pro f 2 d 75 tt f 27 d –
 Achy ez fellyül meghírt zabnak az árrában fizettem meg f 10 d –

Az halnak percipiálása

1 hal hozás volt – Nro 36
 2 hal hozás volt – Nro 13
 3 hal hozás volt – Nro 27
 4 hal hozás volt – Nro 16
 5 hal hozás volt – Nro 18
 6 hal hozás volt – Nro 10
 7 hal hozás volt – Nro 07
 Summa tt Nro 127

[57] Ezekből az fellyül meghírt vásárlásokból Urunk őfelsége itt benn létében bíró uram parancsolattjából gazdálkodtam ezeknek az kiknek nevek ide alá rend szerint írva következik.

Elsőben az Urunk őfelsége konyhájára
 Chyáki István uramnak őnagyságának
 Rákóczy Zsigmond uramnak őnagyságának
 Mágóchy uramnak őnagyságának
 Homonnay György uramnak őnagyságának
 Káthay Mihály uramnak cancelláriusnak
 Becy Mihály uramnak hopmester uramnak
 Imrefffi János uramnak
 Kellemezy Mihály uramnak
 Pál deák uramnak az kincstartónak
 Az Urunk őfelsége papjának
 Petheő Ferenc uramnak
 Priny Ferenc uramnak
 Priny István uramnak
 Melith Péter uramnak
 Thelegdi Ferenc uramnak
 Korlát István uramnak
 Tonhauser uramnak
 Dezeőfy Ferenc uramnak
 Bochkay Miklós uramnak
 Lónay István uramnak
 [58] Dúló Gergely uramnak lovagh capitánnak
 Nagy Gergely uramnak gyalogh capitánnak
 Rimay János uramnak
 Daróczy Ferenc uramnak
 Nagy Albert uramnak
 Simon Péchynek az secretáriusnak

Teleghdy Ferencnek
Dobay Tamásnak
Zentpeteri Boldizsárnak szállásosztónak
Thury Jánosnak
Kékedy Györgynek
Belyénessy Györgynek
Az álgúús mesternek
Komaromy Máténak
Tárkány Istvánnak
Dengelenghy Miklósnek
Orbay Miklósnek
Piskj Tamásnak
Kardy Mihálynak
Zékely Mihálynak
Murgondy Gergelynek
Farkas Miklósnek gyalogh hadnagynak
Kun Lászlónak
Vatay Gáspárnak
Károly Lászlónak
Hatwani Sigmondnak

[63] **Az Urunk őfelsége iffjainak**

Apaffi Miklósnek
Salánky Mihálynak
Eördeögh Mihálynak
Béldy Kelemennek
Náprády Istvánnak
Gémes Ferencnek
Zemere Boldizsárnak
Keőkenyesdy Péternek
Turanczky Raphaelnek
Bozó Ferencnek
Bozody Lászlónak
Kendy Gábornak
Keőpeczy Tamásnak
Farkas Tamásnak
Varsány Ferencnek
Megyery Istvánnak
Vatay Istvánnak
Nemes Jánosnak
Komanak [!]

Thamás Mesternek
 Murgandy Gergelynek
 Zentmariay Imrének
 Nemes Jánosnak az ifjabbiknak
 Trombitás Istvánnak
 Konyhamesternek
 Az Zylwassy Boldizsár szolgálainak

[64] Az teőreök csauszoknak is, és az hatvan janicsároknak is, az kik Urunk öfel-ségével voltak az fellyül meghírt vásárlásokból gazdálkottam.

Huc usque az diuersa költségh tt fr 562 d 63

[70] Anno 1605 die 12 Augusti Urunk öfelsége be jövetelére való harmad napi gazdálkodásra vásárlottam Bíró Uram hagyásából ezképpen

Hús vásárlás:

Húst foglaltam és vettem Vékony Jánostól, ki mint rájok költ, az mint őket neven-ként oda alább meg is íratam, vöttem nro 8 ökröt.

2 ökör nyomott libra: 916

Mégh kettei nyomott libra: 773

Mégh kettei nyomott libra: 779

meg kettei nyomott libra: 868

In summa teszen nro 3336 font húst, egy fontot adván d 3, tt f 100 d 8

Az olág Kotsárdj Jánostól vöttem 2 ökröt, az 2 ökör nyomott libra 718, tt f 21 d 54

Moldowás Jánostól vöttem 1 ökröt, az 1 ökör nyomott libra 406, tt f 12 d 18

Juh hús vásárlás:

Baka János hozott juh húst libra nro 836, tt f 25 d 8

Gramma Demeter hozott juh húst libra nro 832, tt f 24 d 96

Borjú vásárlás:

Peterdj Györgytől vöttem 1 borjút pro f 5 d 50

Borbély Jánosnétól is vöttem 1 borjút pro f 3 d 50

Brozer Mihálytól is vöttem 1 borjút hizlaltat, kit sírva adott pro f 6 d

Tímár Jánosnétól is egy oláhtól vöttem egy borjút pro f 4 d 25

ZwrTakách Mihálytól is vöttem 1 borjút pro 5 d –

Recte Latus facit f 208 d 9

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

KmOL

KmOL = A Román Országos Levéltár Kolozs megyei Igazgatósága, Kolozsvár (Archivele Naționale, Direcția Județeană Cluj) KvLt = KmOL Kolozsvár város levéltára KvSzám = KvLt Számadáskönyvek

KvTanJk

KvTanJk = KvLt Közgyűlési jegyzőkönyvek

BIBLIOGRÁFIA

BETHLEN 1793

Wolfgangus de BETHLEN: *Historia de rebus Transsylvanicis. Tomus sextus et ultimus. Cibinii, 1793.*

BOCSKAI 1878

Bocskai István levele Illésházy Istvánhoz. Közli SZILÁGYI Sándor. *Történelmi Tár* 1878.

EKK

Erdélyi Királyi Könyvek CD-ROM I. 1–9. kötet, 1581–1610. Szerk. GYULAI Éva. Budapest, Arcanum–Miskolci Egyetem, 2003.

EOE

Erdélyi Országgyűlési Emlékek V Szerk. SZILÁGYI Sándor. Budapest, 1879.

ERDŐSI 1995

ERDŐSI Péter: Báthori Zsigmond ünnepi arcmása. A fejedelem és a ceremóniák. *Aetas* 1995/1–2.

ERDŐSI 1997

ERDŐSI Péter: *Hatalom és reprezentáció Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem udvarában (1581–1599)*. Kandidátusi disszertáció, kézirat. Budapest, 1997.

IRATOK

Iratok Bocskai István és kora történetéhez. Bocskai szabadságharc 400. évfordulója. VI. Sorozatszerkesztő: NYAKAS Miklós. Debrecen, 2005.

JEZSUITA OKMÁNYTÁR

Jezsuita Okmánytár 1/2. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok 1601–1606. (*Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* 34.) Szerk. KESERŰ Bálint. Szeged, 1995.

MKK

Magyar Királyi Könyvek CD-ROM I., Budapest, Arcanum – Magyar Országos Levéltár, 2000.

PAPP 2003

PAPP Klára: Az erdélyi fejedelmi udvar. In: *Történeti Tanulmányok XI.* Debreceni Egyetem, Debrecen, 2003. 57–79.

**THE COURT OF BOCSKAI IN AUGUST OF 1605 IN KOLOZSVÁR
A CASE STUDY IN THE PRINCIPAL COURT IN THE MIRROR
OF THE BOOKS OF KOLOZSVÁR**

ANNAMÁRIA JENEY-TÓTH

This paper is based on the books of the accounts from 1605, which remained in the archives of the city of Kolozsvár. These documents contain detailed returns on the expenses that rose from hosting the Prince of Transylvania in Kolozsvár. István Bocskai had arrived on 12 August 1605 to Kolozsvár to hold an assembly and to be inaugurated to the Principality. He was escorted by his several noblemen and a large number of soldiers. Ten to twenty patrons and twenty-two young noblemen and several servants accompanied him. However, Bocskai's court was still more puritan than Zsigmond Báthory's.